

Kunst, Hedendaagsheid, Techniek

De toenemende mediatisering van onze leefwereld

zet de gangbare kunstopvattingen op de helling. Rudi Laermans vraagt zich af

welke waarde de hedendaagse kunst kan hebben voor de techno-mens. Kunst in coma?

Theater bekeken door het camera-oog

Over het Hedendaagse en de Kunst

1. Aan het einde van de twintigste eeuw kunnen we rustig en weloverwogen, zonder al te veel pathos of nostalgie, die vaststelling herhalen waarover de futuristen zich nog luidkeels verwonderden: *de Kunst is een gedane zaak*. Voor de futuristen was de botsing tussen enerzijds de moderne techniek en anderzijds de traditionele kunstopvattingen en de daarmee samenhangende genre-indelingen, nog een deels schrikwekkende, deels bevrijdende ontdekking, zoal niet een heus schandaal. Hun reacties op dit eenvoudige gegeven werden overigens in niet geringe mate gestuurd door het onwrikbare geloof in de mogelijkheid van een waarlijk hedendaagse kunst. Zoals sommige andere avant-gardebewegingen, het Russische constructivisme voorop, wilden Marinetti en diens medestanders het gebouw van de Esthetiek van de grond af heropbouwen. Elektriciteit en poëzie, snelheid en schilderkunst, Actualiteit en Schoonheid achtten zij met elkaar verzoenbaar, op voorwaarde dat de bestaande kunstpraktijken een drastische verjongingskuur ondergingen. Met de oude Kunst konden de futuristen niets beginnen: ze bood inspiratie noch amusement, ze was alleen maar saai en vervelend. Vandaar het schokkende voorstel in het Futuristisch Manifest om de Italiaanse musea en Venetië plat te gooien: alleen het revolutionaire spektakel van de definitieve vernietiging van het oude kon hedendaags heten.

Zovele decennia na de futuristen moeten we droogweg constateren dat op de avant-garde een modernisme volgde dat er alsnog in is geslaagd om het ter dood veroordeelde corpus van de Kunst op een artificiële wijze in le-

ve te houden. Ook de prototypische modernist geeft toe dat de Kunst als zodanig niet kan worden geactualiseerd. Dans, theater, literatuur, schilder- en beeldhouwkunst zijn in de loop van deze eeuw inderdaad enkel hedendaags of contemporain geweest binnen totalitaire regimes. Daarbuiten wist de Kunst zich uitsluitend te handhaven via de modernistische strategie van (zelf)reflexiviteit – via een gedurig hernomen, meer of minder ironische ('Duchampiaanse') bezinning op het *begrip* kunst. A. Danto heeft gelijk als hij in het spoor van Hegel de stelling verdedigt dat de (niet-totalitaire) Kunst tijdens de twintigste eeuw in Filosofie is veranderd. Alleen door zich te verdunnen tot een ijle en zelfreflexieve act heeft de Kunst – ik heb het hier niet over wat daarvoor vaak moet doorgaan, het gesubsidieerde 'mid cult'-amusement – het einde van onze eeuw gehaald.

De meestal provocatief bedoelde these over 'het hiernamaals van kunst' (L. De Cauter) is dus verre van nieuw, laat staan hedendaags. Ze begeleidt de twintigste-eeuwse kunstproductie als haar immer aanwezige slechte geweten. Maar werd deze stelling ook voldoende gehoord en begrepen? Waar het misschien voor alles om gaat is de al door de futuristen gesignaleerde wanverhouding tussen technische en

esthetische mogelijkheden. Opeenvolgende technologische veranderingen hebben ons in een totaal artificiële omgeving ondergedompeld. Daarbinnen kunnen esthetische of 'kunstzinnige' artefacten niet langer een Verschil markeren: een kwartier surfen op Internet volstaat om zich van het absurd-archaïsche van zoets als Kunst te vergewissen. In geen enkele van de gangbare betekenissen is daarom een hedendaagse Kunst denkbaar, een esthetische praktijk die werkelijk productief aansluit op onze technisch bemiddelde leefwereld. Nu de modernistische droom aan scherven ligt, kunnen we het domein van de Kunst dan ook nog enkel in museale termen beschrijven.

2. 'Het hedendaagse' is synoniem met eerst de mechanisering, vervolgens de elektrificatie, en ten slotte de digitalisering van het alledaagse handelen. Deze uitdrukking bakent strikt genomen de woekering van een tussenzone af, van een intermediair terrein waarop mens en techniek almaar intensere verbindingen aangingen, variërend van autorijden (schakelen) over 'keyboards' (de pc) tot 'knopdruk-koken' (de magnetron). Vandaag de dag is de techniek niet langer een verlengstuk van 's mensen lichaam, een artificiële prothese die krachten uitspaart of maximaliseert. Mens en techniek, subject en object, het organische en het gemaakt-artificiële vormen thans keer op keer hybride netwerken, aan elkaar geschakelde nieuwe eenheden die, zoals vanuit heel verschillende invalshoeken ook D. Haraway en B. Latour benadrukken, met de nog altijd dominante culturele categorieën niet langer vallen te begrijpen. De 'verhedendaagsing' van eenvoudige activiteiten, zoals zich voortbewegen of ko-